

یکی از کارهایی که باید انجام گیرد،
جلوگیری از نشر آثار تفرقه‌انگیز است؛
چه در محیط شیعی و چه در محیط سنی...

پیامبر مهربانی

تهیه کننده: معاونت پژوهش
مدرسه علمیه الزهرا (س)
شوش پاییز ۱۳۹۹

می‌کرد و از هدایت نشدن گروه‌هایی از مردم، رنج می‌برد و این عالی‌ترین درجه رأفت و مهربانی نسبت به امت است.

از آیات قرآن به خوبی روشن می‌شود که پیامبر گرامی اسلام مأمور به مهربانی و مُدارا با مردم بوده‌اند؛ زیرا پیامبر گرامی اسلام، آیینه تمام‌نمایی از همه پیامبران الهی و تجلی رحمانیت الهی است. او رسالت دارد تا بشر را با ميثاق فطری شان با خدا، آشنا کرده و دفينه‌های عقول شان را از زیر خاک و خاشاک احساسات شیطانی بیرون آورده^{۱۳} و جهانی عاری از خشونت و نا مهربانی را رقم بزند. و سويه‌هایی از رحمت الهی را برای بشریت نشان بدهد.

البته هریک از این آیات، ظرفیت تحلیل تاریخی، عرفانی، فلسفی، و سیاسی اجتماعی مفصل را دارد که در این پروشور ظرفیت آن نیست و صرفاً به عنوان یادآوری و تیرک به قرآن کریم، به برخی از تصریحات الهی نسبت به جنبه‌های رحمانی وجود مبارک پیامبر رحمت اشاره کردیم.

”هرگونه گفتار یا کردار و رفتاری که در زمان حاضر سوژه و بهانه به دست دشمن بدهد و یا موجب اختلاف و تفرقه بین مسلمین گردد، شرعاً حرام اکید است.“
سید علی خامنه‌ای

^{۱۳} - نهج البلاغه، خطبه ۱، ص ۳۳

اظهار محبت کنند آنها را زیر بال و پر خود می‌گیرند و هیجان‌انگیزترین صحنه عاطفی را مجسم می‌سازند آنها را در مقابل حوادث و دشمنان حفظ می‌کنند و از پراکندگی نگه می‌دارند. پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) نیز مأمور است مؤمنان راستین را زیر بال و پر خود بگیرد.^۹

تواضع پیامبر آنچنان بود که همگان خود را نزد پیامبر (ص) محبوب می‌دیدند تا آنجا که گاه دختر بچه‌ای که در مدینه متولد شده بود دست پیامبر (ص) را می‌گرفت و رها نمی‌کرد مگر آنکه پیامبر را به آنجا که می‌خواست می‌برد: «كانت الوليدة من ولائد المدينة تأخذ بيد رسول الله و لا ينزع يده منها حتى تذهب به حيث شاءت»^{۱۰} پیامبر (ص) به همه سلام می‌کرد و آغازگر آن بود. ابن شهر آشوب می‌نویسد: «...ویراً من لقیه بالسلام»^{۱۱} پیامبر (ص) به هر کس برخورد می‌کرد آغازگر سلام بود.

و همین خصیصه‌ها و صفات عالی‌ه الهی بود که او سرور رسولان الهی و مظهر اسم اعظم خدا و انسان کامل و الگوی نیکو معرفی گردید. «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا»^{۱۲} بی‌گمان رسول الله برای شما الگوی نیکو است؛ برای کسانی که در جستجوی خدا و روز قیامت اند و خدا را بسیار یاد می‌کنند.

این قبیل آیات بیانگر یکی دیگر از شرایط رهبری رحمانی حاکمان اسلامی یعنی دلسوزی و رأفت نسبت به امت است. پیامبر اکرم (ص) برای هدایت بشریت عشق می‌ورزید و برای اجرای این هدف، شب و روز مجاهدت می‌کرد و در نهان و آشکار، در اجتماع و انفراد، تبلیغ دین

^۹ - تفسیر نمونه، ج ۳، ص ۱۸۸.

^{۱۰} - مرآة العقول، ج ۸، ص ۱۹۹.

^{۱۱} - مناقب آل ابی طالب، ج ۱، ص ۱۴۷.

^{۱۲} - احزاب، آیه ۲۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جلوه های رحمانی پیامبر اکرم (ص) در قرآن

۱- مهربانی و مدارا با مردم

قرآن کریم در توصیه به مدارا در مواردی که به تضییع حقوق و حدود شرعی نینجامد، نرم خوئی و چهره رحمانی آن حضرت را مایه جذب مردم به مکتب و شخصیت آن حضرت دانسته است، در این مقاله به خاطر محدودیت، تنها به برخی از آیات که تصریح به جنبه رحمانی حضرت محمد مصطفی (ص) دارد، اشاره می شود. از جمله فرموده است: «فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْتَفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ»^۱ به رحمت الهی، با آنان نرمخو و پرمهر شدی. اگر تندخو و سخت دل بودی، بی شک از پیرامون تو پراکنده می شدند، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه و در کارها با آنان مشورت کن و چون تصمیم نهائی را گرفتی برخدا توکل کن که خداوند، توکل کنندگان را دوست می دارد.

در این آیه به یک ویژگی لازم و موثر در رهبری اسلامی یعنی گذشت و نرمش و انعطاف در برابر کسانی که تخلفی از آنها سر زده و بعد پشیمان شده اند اشاره شده است، طوری که اگر این ویژگی رحیمانه در پیامبر (ص) نبود، مردم از دور او پراکنده شده و هدایت نمی شدند.

۲- خیر خواه و دلسوز

نصیحت اصلی بسیار مهم و کلیدی در موفقیت انسان و رسیدن به پاداش عظیم الهی است. در علم اخلاق، خیرخواهی در مقابل حسادت است. فرد خیرخواه خواهان بقای نعمت های خدا برای مردم است و هیچ دوست ندارد

^۱ -آل عمران، آیه ۱۵۹.

که به آنها بدی برسد. ^۲ همچون پیامبران که با تمام وجود تلاش می کردند تا مردم را به راه خیر و صلاح، رهنمون نمایند و در این راه از هیچ کوششی دریغ نداشتند. چنانچه خداوند در کلام گهربار و بارزشمند خود از خیر خواهی و دلسوزی رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) چنین یاد می کند: «لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ»^۳ بی شک برای شما پیامبری از خودتان آمد که بر او دشوار است اگر شما در رنج بیفتید، به سعادت شما حریص و نسبت به مؤمنان، دلسوز و مهربان است. در این آیه اوج رحمانیت رسول گرامی اسلام نسبت به مردم نشان داده شده است: ۱. اینکه آن حضرت از جنس مردم و مانند جان آنها ست ۲. جمله های بعدی تأکیدات پی هم، برای رحمت و مهرورزی آن حضرت نسبت به مردم است.

همچنین می فرماید: «فَلَعَلَّكَ بَاغِعٌ نَفْسِكَ عَلَى آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَذَا

الْحَدِيثِ أَسَفًا»^۴ بسا اگر ایمان نیاورند، تو جان خود را از اندوه در پیگیری مصالح مردم، تباه کنی.

در قسمتی از آیه دیگر می فرماید: «فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسْرَاتٍ إِنْ اللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ»^۵ مبادا با حسرتی که برای مردم می خوری جانت را بدهی و خداوند به آنچه انجام می دهند، دانا است.

پیامبر اسلام (ص) در مرحله اول رنج فیزیکی آمیخته با توهین را که سنجیتی با جاهلیت اشخاص موذی داشت، تحمل می کرد و از اینکه این همه مشقت را در راه رضایت الهی و مأموریت هدایت امت انجام می داد، دم بر نمی

^۲ -منصور، نصیری، مؤلفه هایی از اخلاق اجتماعی پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، فصلنامه اخلاق، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمی قم، تابستان ۱۳۸۶، ص ۱۱، شماره ۸.

^۳ -شعرا، آیه ۳

^۴ -کَهِف، آیه ۶

^۵ -فاطر، آیه ۸

آورد و بر جهالت و مردم از یکسو و سوء استفاده سران سود جوی قریش از سوی دیگر، با بردباری برخورد می کرد. از سوی دیگر جهت هدایت ناپذیری مردم و اصرار و سماجت آنها بر جمود و جهل و شرک و درنده خوئی، به شدت رنج روحی را متحمل می شد؛ زیرا او به سان پدر دلسوزی می ماند که نمی توانست از کنار آن همه جهالت ورزی به راحتی بگذرد تا آنجا این ناراحتی شدید می شد که حالت روحی توان فرسایی بر رسول مهر و محبت الهی عارض می گردید و خداوند که او را برای هدایت مردم فرستاده بود و قاعدتا باید رنجهای او را در راه آرمان بلندش توجیه نماید، بر عکس خداوند کریم به جهت شدت فشاری که آن حضرت بر خود وارد می کرد، او را از این حالت بر حذر می داشت. این امر نشانه نمره بالای قبولی رسول گرامی اسلام در نزد خدای متعال است که به اصطلاح امروزی از حد عادی گذشته بود.

۳- تواضع و فروتنی

پیامبر اکرم (ص) در قلّه تواضع قرار داشت. «کان صلی الله علیه و آله اشدّ الناس تواضعاً فی علوّ منصبه»^۶ با اینکه حضرت از مقام فوق العاده والائی برخوردار بود در عین حال بیشترین تواضع را داشت. او در حقیقت امر خداوند را امتثال می کرد که: «واخفض جناحک للمؤمنین»^۷... و بال عطوفت خود را برای مؤمنین فرود آر. «واخفض جناحک لمن اتبعک من المؤمنین»^۸ بال محبت و مهرت را برای مؤمنانی که از تو پیروی می کنند بگستر.

تعبیر «خفض جناح» کنایه زیبایی از تواضع و محبت و ملاطفت است همانگونه که پرندگان به هنگامی که می خواهند نسبت به جوجه های خود

^۶ -المحجة البيضاء، ج ۴، ص ۱۵۱.

^۷ -حجر، آیه ۸۸

^۸ -شعرا، آیه ۲۱۵